

DOI 10.51558/2490-3647.2026.11.1.19

UDK 811.163.43'373.235

Primljeno: 06. 02. 2026.

Izvorni naučni rad
Original scientific paper

Amela Ljevo-Ovčina, Mehmed Kardaš

EPONIMI SA SLAVENSKOM ANTROPONIMSKOM SASTAVNICOM U BOSANSKOM JEZIKU

Leksički fond bosanskog jezika, pored različitih slojeva leksike, čine i eponimi – specifične jezičke jedinice nastale od vlastitog imena. Ove su lekseme usvajane iz različitih jezika i u različitim fazama razvoja bosanskog jezika, uglavnom u sklopu procesa internacionalizacije, te predstavljaju otvoren popis koji se širi u skladu s potrebama. U ovom radu u centru pažnje je jedan tip eponima, onaj čija je sastavnica slavensko vlastito ime ili prezime – antroponim, dakle, eponimi koji su posuđenice iz drugih slavenskih jezika. Korpus za istraživanje čine različiti izvori: jedan broj slavenskih eponima bilježe rječnici savremenog bosanskog jezika, s tim da pojedini eponimi pripadaju specijaliziranim leksičkim sistemima, što znači da pripadaju jeziku struke te se ne bilježe u općejezičkim rječnicima, ali su ovjereni u različitim naučnim i stručnim publikacijama i priručnicima. Na osnovu analiziranog korpusa u radu se uspostavlja klasifikacija slavenskih eponima prema tvorbeno-semantičkim kriterijima, kao i granama nauke kojima pripadaju.

Ključne riječi: eponimi; antroponim; leksika; slavenske posuđenice

1. UVOD

Termin *eponim* (grč. ἐπώνυμος) u svom osnovnom značenju definira se kao „neko ili nešto ko daje ime”.¹ Nastanak termina seže još u antički period kada je ime određenih božanstava i uglednika poslužilo da se imenuje grad, rod, pleme itd. *International Council of Onomastic Sciences* (ICOS) termin *eponym* definira kao vlastito ime osobe ili skupine osoba koje čini osnovu naziva druge osobe, porodice, mjesta, predmeta itd. Naprimjer, vlastito ime *Washington* → toponim *Washington*; vlastito ime *Albert* → toponim *jezero Albert* / *Lace Albert*. Riječ *eponim* vrlo rano je postala polisemična tako da je pored imenodavaoca počela označavati i imenoprimaoca. Međutim, treba napomenuti da izvor eponima nisu samo antroponimi, oni nastaju i prema imenu države ili naroda, toponima, hidronima itd.

Sam proces nastanka eponima od imenodavaoca naziva se eponimizacija, a u osnovi procesa je deonimizacija – „prijelaz imena u apelativ” (STRUNA) odnosno apelativizacija, kojom onimi postaju zajedničke imenice. Prelazeći u apelativ vlastito ime dobija njegovu značenjsku strukturu, a takvim izrazom se potom počinju označavati sadržaji jediničnosti kojoj u opreci može stajati mnogost, te se ostvaruju uvjeti da eponim bude brojiv (Znika, Znika 2003–2004: 575).

Savremena razmatranja pojma eponim (Лейчик 2020) pokazuju da je moguće govoriti o dva značenja ovoga pojma koja se odnose na dva perioda njegove upotrebe u jeziku, s tim da se ta dva perioda djelimično preklapaju. Prvo značenje riječi eponim datira iz rane historije. Već su se u starom Egiptu prema imenu boga, cara i junaka nazivali gradovi, plemena i teritorije; u 14. stoljeću pr. n. e. car, muž Nefertiti, uzeo je ime Ehnaton („onaj koji voli boga Atona”). U staroj Grčkoj i Rimu eponimom se nazivala osoba prema čijem je imenu nastao naziv naroda, područja i sl., dok se u savremeno doba riječ eponim počinje upotrebljavati u značenju ‘osoba koja je dala naziv nekom objektu ili procesu; vlastito ime (onim) koje je prešlo u opću imenicu’, što znači da prvo značenje zastarijeva te se gotovo ne upotrebljava ni u naučnom jeziku ni u općoj upotrebi. Između 60-ih i 80-ih godina 20. st. leksička jedinica eponim počinje se javljati u različitim jezicima, pored ostalog, i kao lingvistički termin. U ruskom jeziku je čak premještanje naglaska u riječi istovremeno značilo i promjenu njene semantike. Riječju eponim (эпоним) sada se označava onaj objekt na koji je preneseno lično ime – ime božanstva, junaka ili stvarne osobe; naziv bolesti

1 U južnoslavenskoj lingvistici ni upotreba termina *eponim* nije potpuno dosljedna za ovu skupinu riječi jer se susreće i termin *eponimizam*. Međutim, u većini slavenskih jezika u upotrebi je termin eponim (rus. эпоним, polj. *eponim*), tako je i u engleskom (engl. *eponym*), što će zasigurno utjecati na trajno etabliranje ovog pojma.

ili sindroma, anatomskog organa u medicinskoj terminologiji; naziv strukture, metode u apstraktnoj nauci, izum u tehnici i geografski objekt. Drugim riječima, u današnje vrijeme eponim nije lično ime koje je dalo naziv objektu ili procesu nego naziv samog objekta ili procesa. Stoga riječ eponim, sada već kao lingvistički termin, ulazi u niz: antonim, sinonim, homonim, paronim i toponim (Лейчик 2020). Istovremeno, lingvistički termin *eponimija* (эпонимия) znači tvorbu novih riječi na osnovu vlastitih imena (Старичёнок 2008: 716, prema Лейчик 2020).

Vlastito ime dio je i postupka antonomazije kojim se nečije vlastito ime zamjenjuje nekim njegovim svojstvom i širi kao opći pojam. Prema Bagiću (2010: 7), antonomazijom se sažima karakter osobe ili pojave, imenovanje svodi na bitno, vrednuje se, usmjerava pozornost na pojedina njegova svojstva. Riječ je o postupku koji je vrlo živ u jeziku ponajprije zato što je ekonomičan i prirođen čovjekovom kognitivnom sistemu.

Eponimizacija je predmet proučavanja različitih nauka – od sociologije, kulturologije, politologije do lingvistike – s obzirom na to da je imenovanje određenih pojava iz materijalne stvarnosti prema zaslužnim osobama društveni fenomen. Zbog takve pozicije eponima teško ih je smjestiti unutar jedne discipline. Na osnovu činjenice da su nazivi s eponimskim sastavnicama vezani za onomastiku samo genetski, pri čemu vlastito ime, kada postane eponim, izlazi iz onomastičkog prostora jer prestaje izdvajati pojedine predmete iz predmetnog niza ili individualizirati objekte prirode, neki lingvisti smatraju da je sasvim legitimno eponime smatrati predmetom proučavanja terminologije (Дзюба 2010).

Premda se eponimizacija javlja u različitim sferama ljudske djelatnosti, posebno je karakteristična za nastanak naučnog nazivlja. Naime, iako se nastanak eponima može pratiti još od antičkog perioda – počeci se pripisuju Asircima – većina eponima koje danas koristimo uvedena je od 17. st. kao rezultat uspona moderne nauke. O ovom fenomenu u okviru sociologije nauke detaljno raspravlja S. Ravlić (2006) referirajući se na američkog sociologa R. K. Mertona, utemeljitelja sociologije nauka, koji tvrdi da je eponimizacija mehanizam priznavanja naučnih doprinosa kojim se osigurava jedna od najvažnijih i najtrajnijih institucionalnih nagrada koje naučnici mogu dobiti, stoga je ona „najtrajnija i možda najprestižnija vrsta priznanja institucionaliziranoga u znanosti” (Merton 1973: 300). Međutim, način nastanka eponima prate i brojne nedosljednosti i nelogičnosti, tako da su npr. određena eponimska imena dobile mnoge osobe koje nisu bile važne u nauci, dok neki poznati naučnici nikad nisu dobili tu čast. Osim toga, broj žena kojima je imenovan određen pojam u nauci neuporedivo je manji od broja muških naučnika (Ravlić 2006).

Ovome treba dodati i činjenicu da u različitim oblastima nauke eponimi nisu na isti način zastupljeni. U nekim naukama eponimizacija je uobičajen proces naučnog priznanja, kao što su prirodne i medicinske nauke u kojima se eponimiziraju osobe povezane s nekim otkrićem ili izumom koji je značajno utjecao na napredak u nauci, dok su u drugima, npr. društvenim, neuporedivo rjeđi (Ibidem). Razlog tome može biti i priroda same nauke – u društvenim i humanističkim naukama fenomen “otkrića” posve se drukčije definira u odnosu na prirodne, fundamentalne nauke. Razlozi nastanka eponima u jeziku su, pored već navedene funkcije davanja priznanja pojedincima, i praktične naravi. Formiranjem eponima dobija se naučni i stručni termin koji je precizan i ekonomičan, što je jedno od obilježja naučnog stila. Jednom prihvaćen, eponim ne nudi mogućnost različitih tumačenja pojava.

Leksički fond bosanskog jezika, uostalom kao i leksički fondovi većine savremenih jezika svijeta, čine eponimi koji su usvajani u različitim fazama njegovog razvoja, uglavnom u sklopu procesa internacionalizacije, s tim da u slučaju eponima govorimo o otvorenom fondu koji se širi u skladu s potrebama. U ovom radu u centru pažnje je jedan tip eponima, onaj čija je sastavnica² slavensko vlastito ime ili prezime – antroponim, dakle, eponimi koji su posuđenice iz drugih slavenskih jezika. Korpus za istraživanje čine različiti izvori: jedan broj eponima bilježe rječnici savremenog bosanskog jezika, s tim da pojedini eponimi pripadaju specijaliziranim leksičkim sistemima, što znači da pripadaju jeziku struke te se ne bilježe u općejezičkim rječnicima, ali su ovjereni u različitim naučnim i stručnim publikacijama i priručnicima. Na osnovu analiziranog korpusa u ovom radu će se pokušati uspostaviti klasifikacija prema strukturno-semantičkim kriterijima te granama nauke kojima pripadaju.

2. NASTANAK I TIPOVI EPONIMA

U teoriji eponimizacije obično se govori o imenoprimalocu i imenodavaocu. U korpusu eponima koji su slavenske posuđenice imenoprimalac može biti: osoba (*stahanovac*), odjevni predmet (*buđonovka*), oružje (*kalašnjikov*), društvena pojava (*oblomovština*), hemijski element (*kurčatovij*), fizikalna jedinica (*tesla*), pokret (*trockizam*) itd. Imenodavalac je najčešće stvarna osoba, ali to može biti i fiktivni lik, npr. iz književnosti (*čičikovština*).

2 U ovom radu se pod antroponimijskom sastavnicom podrazumijeva jedna od triju osnovnih kategorija antroponimije: lično ime, prezime i nadimak (v. o tome Frančić 2019).

D. Mršić (2000) navodi da veza između imenodavaoca i imenoprimaoca može biti *izravna*, *posredna* i *arbitrarna*. Izravnu vezu imamo onda kada je imenodavalac svojom djelatnošću u ‘aktivnom’, tj. izravnom odnosu s imenoprimaocem. Posrednu vezu imamo u slučaju kada imenodavalac svojom djelatnošću nije u izravnom odnosu sa sadržajem pojma-imenoprimaoca, ali je taj sadržaj blizak području njegove djelatnosti. S takvim se slučajevima susrećemo najčešće na području nauke, gdje su mnoge pojave, procesi i ostali pojmovi nazvani po naučnicima. Arbitrarnu vezu imamo u slučajevima kada imenoprimalac nije ni u izravnoj ni u posrednoj vezi s imenodavaocem te je ova veza između imenodavaoca i imenoprimaoca proizvoljna.

Kad je riječ o klasifikaciji eponima, s obzirom na to da ove riječi nisu bile predmet detaljnih proučavanja u bosanskom, crnogorskom, hrvatskom i srpskom jeziku, ne čudi da ne postoji jedinstvena klasifikacija. Prema kriteriju prisutnosti-odsutnosti, odnosno prema njihovoj “sudbini” u određenom jeziku, Mršić (2000) ih dijeli na *stalne eponime*, *eponime nestale iz upotrebe* i *eponime kao lokalizme*, a prema strukturnim varijantama na: 1. *jedna eponimska riječ*, 2. *prisvojni pridjev + imenica*, 3. *polusloženica s crticom* i 4. *prisvojni onomastički pridjevi i prilozi na -ski i -ovski*. Drukčiji prijedlog podjele eponima, prema leksičko-semantičkim i tvorbenim kriterijima, donosi Mojsilović, koja ih dijeli na 1. *prave*, 2. *neprave* i 3. *situacione*, pri čemu u okviru pravih eponima razlikuje eponime u užem i širem smislu. Eponimi u širem smislu mogu biti *prosti*, *izvedeni* i *sintagmatski* (Мојсиловић 2011: 111). Eponime u užem smislu karakterizira potpuno poklapanje s onimskim parnjakom, uz izvjesna fonetska odstupanja. Pored prostih, pravi eponimi mogu biti izvedeni i sintagmatski, a izvedeni eponimi obuhvataju i derivate eponima. Klasifikacija koju ovdje uspostavljamo spoj je onih koje nude Mršić i Mojsilović. Prostim eponimima smatramo sve jednorječne eponime, uključujući i derivirane, dok složenim eponimima smatramo eponimske sintagme koje su sačinjene od najmanje dva člana. Ovdje treba napomenuti da se eponimi mogu klasificirati i prema imenodavaocu: pored ličnog imena (*aleksandrit* ← Aleksandar II Nikolajevič) ili prezimena (*tesla* ← Nikola Tesla), eponim je i riječ nastala prema imenu države ili naroda (*poloneza* ← fr. Polonais: Poljaci, poljski), grada ili mjesta – toponima (*moskvič* ← Moskva, *krakovjak* ← Kraków), geografskog pojma – hidronima (*kubanka* ← rijeka Кубань) itd. Dakle, eponim može biti izveden iz svakog pojma koji se u širem smislu može smatrati vlastitim imenom. Najproduktivnija tvorba je prema patronimu, a danas je živa u različitim oblastima nauke s obzirom na to da ona omogućuje bogaćenje terminološkog sistema nauke, a tako nastali termini-eponimi, smatra Kakzanova (2009), odražavaju određena konceptualna obilježja i motivirani su posredno na

osnovu različitih vrsta asocijacija, pri čemu možemo govoriti i o metonimijskoj tvorbi.

Kako smo ranije naveli, u odnosu na brojnost eponima, u ovoj analizi razmatrat ćemo eponime nastale od antroponima. Valja naglasiti da su eponimi posuđeni iz različitih jezika, uključujući i slavenske, najčešće i egzotizmi s obzirom na to da se njima imenuju specifične realije iz kultura iz kojih dolaze.

2.1. Prosti (jednorječni) eponimi

Najveći broj prostih ili jednorječnih slavenskih eponima u bosanskom jeziku posuđen je iz ruskog jezika. Iako pokrivaju različite tematske grupe, najviše je onih kojima se označavaju društvene pojave, idejni ili politički pokreti, kao i njihovi sljedbenici te pojmovi koji pripadaju naučnoj terminologiji. Izvode se uglavnom iz patronima, ali ima i onih koji se izvode iz antroponima.

2.1.1. Društvene pojave, idejni ili politički pokreti i njihovi sljedbenici

Ovoj skupini eponima pripadaju brojni nazivi nastali derivacijom prezimena i sufiksa *-štin(a)*. Inače, sufiks *-štin(a)* u spoju s prezimenom pogodan je za stvaranje naziva kojima se imenuju određene pojave u društvu ili psihološka stanja. Imenice tvorene ovim sufiksom uglavnom imaju negativno značenje i u ruskom³ i u bosanskom jeziku.⁴ Svi primjeri iz analiziranog korpusa su iz ruskog jezika:

banderovština (rus. бандеровщина), *čičikovština* (rus. чичиковщина), *dostojevština* (rus. достоевщина), *ježovština* (rus. ежовщина), *kerenština* (rus. керенщина), *kornilovština* (rus. корниловщина), *oblomovština* (rus. обломовщина), *putinovština* (rus. путиновщина), *tolstovština* (толстовщина).

Rječnici savremenog jezika⁵ uglavnom ne navode ove lekseme, ali ima i izuzetaka: JRBJ odrednicu *čičikovština* pojašnjava kao ‘ponašanje čovjeka koji se u svrhu

3 Prema tumačenju Švedove, značenje sufiksa *-щин(a)* u ruskom nosi nijansu neodobravanja (Шведова 1980: 177–178).

4 Isto za hrvatski jezik navodi i Babić (2002: 269–271).

5 U daljem tekstu koristimo skraćenice: *Rječnik bosanskog jezika* (Institut za jezik, 2007) – IRBJ; *Rječnik bosanskoga jezika* (Filozofski fakultet, 2010) – FRBJ; *Rječnik bosanskoga jezika* (Dževad Jahić, 2010–2024) – JRBJ.

ostvarenja svojih zamisli služi krajnje beskrupuloznim sredstvima (prema Čičikovu, junaku Gogoljevih *Mrtvih duša*) (JRB 2010: I: 327). U drugim izvorima daju se i drukčija značenja: ‘korištenje imena mrtvih ljudi kao da su živi, manipuliranje lažnim podacima’ (Menac 2003–2004: 357) i ‘*sociol.* stanje u društvu kada je u stjecanju privilegija i materijalnih dobiti dopušten svaki postupak koji se naizgled ne kosi s važećim zakonima’ (Anić i sur. 2002: I: 226). Anićev rječnik pojašnjava i eponim *oblomovština* ‘pomanjkanje volje za djelovanjem, radom, obvezama; lijenost, inertnost, jalovost, krajnje otuđenje’ (prema Oblomovu, glavnom liku istoimenog romana ruskog pisca Ivana Aleksandroviča Gončarova). Kao što je već navedeno, ovi su eponimi primjeri u kojima su imenodavaoci fiktivni likovi – glavni likovi književnih djela.

Prema prezimenima ruskih pisaca nastale su lekseme *dostojevština* ‘karakteristike psihološke atmosfere proturječnih osjećanja, duševne neuravnoteženosti, patnje i propasti kao skup osobina junaka Fjodora Mihajloviča Dostojevskog’ i *tolstovština* ‘religiozno-utopijski društveni pokret u Rusiji krajem 19. i početkom 20. st. koji je nastao pod utjecajem vjerskih i filozofskih učenja Lava Nikolajeviča Tolstoja o preobrazbi društva kroz vjerski i moralni napredak’.

Iz skupine ovih eponima neki su danas historicizmi nastali prema prezimenima ruskih (i ukrajinskih) političara i vojnih lica: *banderovština* je naziv za ‘političku doktrinu Organizacije ukrajinskih nacionalista, pokret u zapadnoj Ukrajini koji je 1940–1959. god. predvodio Stepan Bandera (1909–1959)’; *ježovština* naziv za ‘teror koji je 1937–1938. provodio Staljinov sljedbenik Nikolaj Ježov, kada su bez suđenja stradale stotine hiljada ljudi’; *kerenština* naziv za ‘metode državne uprave privremene vlade Aleksandra Kerenskog (1881–1970)’; *kornilovština* je ‘kontrarevolucionarni pokret u Rusiji sredinom 1917. god. na čijem je čelu bio general Lavr Georgijevič Kornilov (1870–1918)’, a u posljednje vrijeme, prema istom modelu, napravljen je i neologizam *putinovština* ‘politička ideologija utemeljena na politici Vladimira Putina’.⁶

U pogledu tvorbe, kod većine ovih imenica sufiks *-štin(a)* (*-щин(a)*) dolazi na kompletno prezime: Čičikov (Чичиков), Kornilov (Корнилов), Oblomov (Обломов), dok se kod imena na *-ski* (*-ский*) taj formant izostavlja: Dostojevski (Достоевский) – *dostojevština* (rus. достоевщина), Kerenski (Керенский) – *kerenština* (rus. керенщина). Kod imenica *tolstovština* moguće su dvije tvorbe: *tolstovština* (толстов-

6 Usp., npr., u jeziku medija: Zapadne elite kontaminirane *putinovštinom* (Radiosarajevo.ba, pristupljeno 1. 10. 2025: <https://radiosarajevo.ba/metromahala/lica/hemon-svaki-napadac-na-bih-bi-skupo-platio-svoju-glupost-ukrajina-ce-pobijediti/452425>).

щина), dok kod imena Putin (Путин) i Bandera (Бандера) dolazi do proširenja *-ovština(a)* : *-ov-щин(a)* uz elidiranje *-a* u primjeru *banderovština*.

Brojna je skupina eponima, uglavnom historicizama, koji označavaju različita učenja, režime, historijske, političke i vjerske pokrete te sljedbenike tih pokreta i učenja. Mnoge od ovih imenica tvore se dodavanjem sufiksa *-iz(a)m* (*-изм*) na vlastito ime, dok su imenice koje označavaju sljedbenike tvorene dodavanjem sufiksa *-ist(a)*, *-ov(a)c*, rjeđe *-it*, na vlastito ime:

lenjinizam (rus. ленинизм), *putinizam* (rus. путинизм), *stahanizam* (rus. стаханизм), *staljinizam* (rus. сталинизм), *trockizam* (rus. троцкизм); *bogumil* (bug. Богомил), *husit* (češ. husita), *lenjinist(a)* (rus. ленинист), *putinovac* (rus. путиновец), *stahanovac* (rus. стахановец), *staljinist(a)* (rus. сталинист), *trockist(a)* (rus. троцкист).

Lenjinizam ‘nauk radikalnog ruskog marksiste V. I. Lenjina’ (FRBJ 2010: 588) i *lenjinist(a)* ‘sljedbenik lenjinizma’ izvode se iz imena Vladimira Iljiča Uljanova Lenjina (1870–1924); *staljinizam* ‘totalitarni režim koji je u Sovjetskom Savezu nametnuo vođa komunističke partije J. V. Staljin’ (FRBJ 2010: 1244) i *staljinist(a)* ‘sljedbenik staljinizma’ iz prezimena vođe komunističke partije Josifa Visarionoviča Staljina (1879–1953); *stahanizam* ‘sovjetski pokret dobrovoljnog, udarnog prebacivanja norme među radništvom’ i *stahanovac* ‘radnik koji se ističe velikom proizvodnošću rada’ iz prezimena sovjetskog rudara Alekseja Grigorjeviča Stahanova (1906–1977); *trockizam* ‘struja nastala u Komunističkoj partiji SSSR-a 1920-ih pod utjecajem L. Trockog, suprotstavljena Staljinovom konceptu socijalizma’ i *trockist(a)* ‘sljedbenih trockizma’ iz imena Lava Davidoviča Trockog (1879–1940).

Da je eponimizacija živ proces, potvrđuju i neologizmi *putinizam* ‘službena politika Ruske Federacije pod vlašću Vladimira Putina i politička ideologija utemeljena na toj politici’ i *putinovac* ‘sljedbenik političkih ideja Vladimira Putina’.⁷

Historicizmima pripadaju i sljedeći eponimi: *husit* ‘pripadnik vjerskog i nacionalnog protufeudalnog pokreta koji je pokrenuo češki kršćanski protestantski teolog, propovjednik i reformator Jan Hus (1371–1415)’, dok je im. *bogumil* ‘1. pripadnik dualističke heretičke sekte osnovane u 10. st. u Bugarskoj pod utjecajem paulikijanaca; 2. pripadnik Crkve bosanske (bosanski krstjanin)’ dobila naziv po popu

7 Usp.: *Putinizam* ne funkcioniра na boјnom polju (Al Jazeera, pristupljeno 26. 10. 2025: <https://balkans.aljazeera.net/opinions/2023/1/20/putinizam-ne-funkcionira-na-bojnom-polju>), *Putinovac*, a naš (Federalna.ba, pristupljeno 13. 11. 2025: <https://www.federalna.ba/putinovac-a-nas-nmljv>).

Bogumilu, bugarskom duhovnom učitelju koji je živio u 10. st. za vrijeme cara Petra I (927–969).

2.1.2. Hemijski elementi, fizikalne jedinice i minerali

Prema slavenskim naučnicima nosi naziv nekoliko hemijskih elemenata, što je jedno od najznačajnijih priznanja u hemiji, zatim jedna jedinica SI sistema te veliki broj minerala:

alabogdanit (rus. аллабогданит), *aleksandrit* (rus. александрит), *jaskolskit* (polj. jaskólskiit), *kopernicij* (polj. kopernik), *kostovit* (bug. костовит), *kurčatovij* (rus. курчатовий), *maričit* (hrv.), *mendeljevij* (rus. менделевий), *perovskit* (rus. перовскит), *samarij* (rus. самарий), *samarskit* (rus. самарскит), *sklodovskit* (polj. skłodowskit), *tesla* (hrv.-srp.), *uvarovit* (rus. уваровит).

Hemijski element *kopernicij* ‘umjetni radioaktivni element, ubraja se u transuranijske elemente (simbol Cn, atomski broj 112)’, nazvan je po poljskom (pruskom) astronomu Nikoli Koperniku (1473–1543). Ostali elementi su nazvani po ruskim naučnicima: *kurčatovij* ‘vrlo radioaktivan element, umjetno dobijeni transuran (simbol Ku, atomski broj 104)’ po sovjetskom naučniku Igoru Vasiljeviju Kurčatovu (1903–1960). Međutim, 2001. god. prihvaćen je drugi prijedlog za naziv tog elementa te se u savremenoj literaturi naziva *raderfordij* (Rf). Ipak, u mnogim publikacijama nalazi se i dalje naziv *kurčatovij* (Ku). Hemijski element *mendeljevij* je ‘umjetno proizveden transuranski element iz aktinoidske skupine (simbol Md, atomski broj 101)’, nazvan po ruskom hemičaru Dmitriju Ivanoviču Mendeljejevu (1834–1907), dok je *samarij* ‘element iz skupine lantanoida koji ima sedam stabilnih izotopa (simbol Sm, atomski broj 62)’, a nazvan je po mineralu samarskitu koji je dobio ime po ruskom rudarskom inženjeru Vasiliju Jevgrafoviču Samarski-Byhovecu (1803–1870).

U fizici je jedinica magnetske indukcije, odnosno gustoće magnetskog toka – *tesla* (simbol T) nazvana po hrvatsko-srpsko-američkom naučniku Nikoli Tesli (1856–1943).

Nije rijetka pojava da se različiti minerali imenuju po imenima njihovih pronalazača ili istraživača. Po slavenskim istraživačima i istraživačicama nazvani su brojni minerali: *alabogdanit* ‘rijedak mineral [(Fe,Ni)₂P] iz skupine fosfina, pronađen u meteoritima bogatim željezom’, nazvan po ruskoj kristalografkinji Alli Nikolajevnoj Bogdanovoj (1947–2004); *aleksandrit* ‘vrsta minerala hrizoberila [BeAl₂O₄] lije-

pe zelene i žute boje, cijenjen kao dragi kamen', nazvan po ruskom caru Aleksandru II (1818–1881); *jaskolskit* 'rijedak mineral iz skupine sumpornih soli $[Pb_{2+x}Cu_x(Sb,Bi)_{2-x}S_6]$ ($x=0,2$)', nazvan po poljskom mineralogu Stanisławu Jaskólskom, *kostovit* 'rijedak sivo-bijeli teluridni mineral koji sadrži bakar i zlato $[CuAuTe_4]$ ', nazvan po bugarskom geologu, mineralogu i kristalografu Ivanu Kostovu (1913–2004); *maricit* 'mineral iz skupine fosfata, arsenata i vandata $[NaFe^{2+}PO_4]$ ', nazvan po hrvatskom mineralogu i petrologu Luki Mariću (1899–1979); *perovskit* 'rompski mineral, većinom pseudokubičan, kalcijev titanat $[CaTiO_3]$, obično tvori crne, poput dijamanta sjajne kristale', nazvan po ruskom generalu i mineralogu Lavu Aleksejeviču Perovskom (1792–1856); *samarskit* 'serija radioaktivnih minerala uglavnom crnog ili smeđeg kamenja', nazvan po ruskom generalu i rudarskom inženjeru Vasiliju Jevgrafoviču Samarski-Byhovecu (1803–1870); *sklodovskit* 'radioaktivni mineral $[Mg(UO_2)_2(HSiO_4)_2 \cdot 5H_2O]$ ', nazvan po poljskoj fizičarki Mariji Skłodowskoj Curie (1867–1934); *uvarovit* 'tamnozeleni dragi kamen granat $[Ca_3Cr_2(SiO_4)_3]$ ', nazvan po ruskom državniku i kolekcionaru Sergeju Semjonoviču Uvarovu (1765–1855).

Kad je riječ o tvorbi eponima koji se odnose na minerale, neki od njih, npr. *aleksandrit* (rus. Александр II), *maricit*, *uvarovit* i *kostovit*, nastali su sufiksalsnom derivacijom, dodavanjem sufiksa - *it* (dok u primjeru *alabogdanit*, koji je nastao srastanjem: ime + prezime – Alla Bogdanova, na okrnjenu osnovu sraslice dolazi sufiks -*it*), što zapravo predstavlja model za internacionalnu tvorbu naziva minerala uključujući njihovu tvorbu od slavenskih prezimena: *perovskit*, rus. -уѣ (Перовский), *sklodovskit*, polj. -a (Skłodowska).

2.1.3. Prevozna sredstva i avioni

U skupinu eponima kojima se imenuju prevozna sredstva i avioni najviše je onih iz ruskog jezika. S obzirom na to da je u većini slučajeva riječ o zastarjelim modelima prevoznih sredstava sovjetske proizvodnje, tako su i neki od ovih eponima potisnuti u pasivnu leksiku:

antonov (ukr. Антонов), *MiG* (rus. МиГ), *suhoj* (rus. сухой), *škoda* (češ. Škoda), *tupoljev* (rus. тутолѣв).

Automobil češkog proizvođača *škoda* nastao je prema imenu češkog konstruktora i industrijalca Emila Rittera von Škode (1839–1900), a različiti modeli ovog automobila danas su vrlo zastupljeni u BiH.

Kad je riječ o avionima, nekoliko naziva za avione sovjetske proizvodnje nastalo je prema imenima njihovih konstruktora: *antonov* prema ukrajinskom i sovjetskom konstruktoru Olegu Kostjantinoviču Antonovu (1906–1984), *iljušin* prema ruskom i sovjetskom konstruktoru Sergeju Vladimiroviču Iljušinu (1894–1977), *MiG* prema dvojici konstruktora – armenskome i sovjetskom konstruktoru Artjomu Ivanoviču Mikojanu (1905–1970) i sovjetskom Mihailu Josifoviču Gurjeviču (1892–1976); *tupoljev* prema Andreju Nikolajeviču Tupoljevu (1888–1972), *suhoj* prema bjeloruskom i sovjetskom konstruktoru Pavelu Osipoviču Suhoju (1895–1975).

U tvorbenom pogledu za sve ove eponime može se utvrditi potpuno podudaranje s onimskim parnjacima, dok je eponim *MiG* akronim.

2.1.4. Lingvistički pojmovi – nazivi za pisma

U okviru ove skupine eponima najzanimljiviji su oni kojima se imenuju različita pisma. Pored pisama koja su zajednička, općeslavenska, poput *ćirilice*, neke verzije pisama karakteristične su za pojedine slavenske narode i kulture:

bohorčica (slov. bohoričica), *ćirilica* (stsl. кирилица), *dajničica* (slov. dajničica), *gajica* (jsl.), *metelčica* (slov. metelčica), *taraškevica* (bjrus. тарашкевіца).

Općeslavenski eponim *ćirilica* ‘mlađe slavensko pismo koje su učenici Ćirila i Metoda sačinili prema grčkom uncijalnom pismu’ nazvana je po Ćirilu, koji se uz brata Metoda smatra utemeljiteljem slavenske pismenosti. Eponim je i *taraškevica* ‘varijanta pravopisa bjeloruskog jezika koja se temelji na književnom standardu modernog bjeloruskog’, nazvana po bjeloruskom političaru i lingvisti Branislavu Adamaviču Taraškeviču (1892–1938).

Pored ćirilice, kod slavenskih naroda koji se služe latinicom također postoje specifični nazivi za verzije latiničnih pisama. U slovenske verzije latinice spadaju *bohorčica* ‘verzija latinice koju je prvi upotrijebio Primož Trubar (1550), a reformirao Adam Bohorič; u upotrebi do sredine 19. st.’; *dajničica* ‘sistem latiničnog pisma za slovenski jezik koji je 1823. god. sastavio filolog Peter Dajnko’ i *metelčica* ‘slovensko pismo koje je na temelju latinice, ćirilice i grčkog alfabeta 1825. sastavio F. S. Metelko’, dok je *gajica* ‘južnoslavenska verzija latinice čiji je tvorac Ljudevit Gaj’.

Kad je riječ o tvorbi, treba istaći da se nazivi za pisma u slavenskim jezicima najčešće tvore sufiksom *-ic(a)*, koji može doći na kompletno prezime (Gaj, Bohorič) ili na okrnjeno (Dajnko, Metelko, Taraškevič), s tim da se eponim *ćirilica* može derivirati na oba načina, u zavisnosti od imena: Ćiril ili Ćirilo. Kod eponima *bo-*

horčica postoji razlika između bosanskog i slovenskog naziva: dok je u slovenskom *bohoričica*, u bosanskom je izostavljeno *i*: *bohorčica*.

2.1.5. Ostali prosti eponimi

U ostale jednorječne eponime, koji ne pripadaju gore navedenim skupinama, spadaju sljedeći:

- odjevni predmeti i kape: *buđonovka* (rus. будёновка), *tolstovka* (rus. толстовка)

Buđonovka je ruska 'platnena vojna kapa slična šljemu kakvu su nosili vojnici Crvene armije', a nazvana je po sovjetskom maršalu Semjonu Mihajloviču Buđoniju (1883–1973), dok je *tolstovka* 'široka, duga muška plisirana bluza s remenom' nazvana po piscu Lavu Nikolajeviču Tolstoju koji je nosio takve bluze.

– muzički pojmovi: *bajan* (rus. баян), *teremin* (rus. терменвокс)

Bajan je 'stari ruski narodni instrument u obliku velike harmonike' koji je nazvan po legendarnom narodnom pjevaču Bojanu/Bajanu, dok je *teremin* 'elektroakustički instrument konstruiran 1920. god. (srodan mu je trautonij)', a naziv je dobio prema svom konstruktoru – ruskom fizičaru, inženjeru i muzičaru Lavu Sergejeviču Termenu (1896–1993).

– tipovi stambenih zgrada: *staljinka* (rus. сталинка), *hruščovka* (rus. хрущёвка), *brežnjevka* (rus. брежневка)

Riječ je o razgovornim nazivima za tipove zgrada: *staljinka* je 'tip stambenih zgrada, pretežno u neoklasičnom stilu, građenih u vrijeme I. V. Staljina'; *hruščovka* 'tip stambenih zgrada s pet spratova građenih u vrijeme N. S. Hruščova', dok je *brežnjevka* 'tip betonskih stambenih zgrada s devet spratova građenih u vrijeme L. I. Brežnjeva'.

– ostali eponimi: *buđoni* (rus. будёновская порода), *kalašnjikov* (rus. калашников), *kerenka* (rus. керенка), *penkalo* (hrv.), *šapirograf* (rus. шапирограф)

Prema sovjetskom maršalu Buđoniju nastao je i eponim *buđoni* 'pasmina vojnog konja'. Neki od navedenih eponima su historicizmi, poput već spominjane lekseme *kerenka*, a historiji pripada i realija *šapirograf* 'stroj za ručno umnožavanje tekstova ili crteža', nazvana po A. Šapiru.

Dobro poznati *kalašnjikov* 'automatsko oružje sovjetskog porijekla' nazvan je po ruskom konstruktoru oružja Mihailu Timofejeviču Kalašnjikovu (1919–2013), dok je imenica *penkalo* '1. olovka s promjenljivim grafitnim punjenjem 2. a. nalivpero b.

patentna ili kemijska olovka', nazvana po hrvatskom izumitelju Eduardu Slavoljubu Penkali (1871–1922).

2.2. Složeni (sintagmatski) eponimi

U eponimske sintagme spadaju spojevi najmanje dviju autosemantičkih riječi, s tim da jedna nosi eponimsko značenje, dok je druga općepotrebna. U bosanskom jeziku ove konstrukcije mogu imati ovakav sastav: 1. prisvojni onomastički pridjev na *-ov*, *-ev*, *-ljev* i *-in* + imenica; 2. prisvojni onomastički pridjev na *-ski*, *-čki*, *-anski* + imenica i 3. imenica + prisvojni onomastički pridjev na *-ski*, *-čki*, *-anski*.

2.2.1. Prisvojni onomastički pridjev na *-ov*, *-ev*, *-ljev* i *-in* + imenica

Najčešći oblik višječlanog eponima predstavljaju konstrukcije sačinjene od prisvojnog onomastičkog pridjeva na *-ov*, *-ev*, *-ljev* i *-in* i imenice, pri čemu je prisvojni pridjev determinator imenice. Ovakve su konstrukcije česte u različitim naukama te se smatraju terminološkim sintagmama s obzirom na to da se njima imenuju otkrića, zakoni i pojave prema onima koji su ih otkrili. Ovdje ćemo ih klasificirati prema naučnim oblastima.

2.2.1.1. Medicinske nauke

Već smo rekli da je za medicinske nauke naročito karakterističan proces eponimizacije kao pojava priznavanja zaslužnih pojedinaca. Praktična narav ovog fenomena ogleda se u tome da eponim postaje jednostavno prepoznatljiv, a kako su u medicinskim naukama česta otkrića, tako i eponimi čine otvoren sistem. Pored naziva za bolesti i sindrome, eponimi su i brojni anatomske termini, nastali uglavnom prema onima koji su ih prvi opisali. Iako se medicinski fenomeni uglavnom imenuju prema stvarnim osobama, ima primjera formiranja eponima prema fikcionalnim likovima. Takav je eponim *Pljuškinov sindrom/simptom* 'patološko gomilanje bespotrebnih stvari', nastao prema liku Gogoljevog romana *Mrtve duše* Fjodoru Mihajloviču Pljuškinu, premda uglavnom nastaju prema imenima stvarnih osoba:

Adamkiewiczova arterija, Behterjevljeva bolest, Bohdalekova kila, Botkinova bolest, Korsakovljeva psihoza, Pavlovljev živac, Pirogovljevi trokut, Pljuškinov sindrom, Purkinjeovo vlakno.

Adamkiewiczzeva arterija ‘*anat.* radikulospinalna arterija koja odlazi od aorte i vaskularizira donje segmente kičmene moždine’, nazvana po poljskom patologu Albertu Wojciechu Adamkiewiczu (1850–1921);

Behterjevljeva bolest ‘*pat.* hronična, progresivna zapaljenska bolest lokomotornog sistema’, nazvana po ruskom psihijatru i neurologu Vladimiru Mihajloviču Behterjevu (1857–1927);

Bohdalekova kila ‘*pat.* kongenitalna dijafragmalna kila, nastaje u području lumbokostalnog trokuta (Bochdalekov trokut)’, nazvana po češkom anatomu i patologu Vincentu Alexandru Bochdaleku (1801–1883);

Botkinova bolest ‘*pat.* visokozarazna upalna bolest jetre: hepatitis A’, nazvana po ruskom ljekaru i jednom od utemeljitelja moderne ruske medicinske nauke Sergeju Botkinu (1832–1889);

Korsakovljeva psihoza ‘*pat.* teški psihički poremećaj uzrokovan dugotrajnom konzumacijom alkohola’, nazvana po ruskom neuropsihijatru Sergeju Sergejeviču Korsakovu (1854–1900);

Pavlovljev živac ‘*anat.* donji cervikalni srčani živac’, nazvan po ruskom fiziologu Ivanu Petroviču Pavlovu (1849–1936);

Pirogovljev trokut ‘*anat.* nalazi se na lateralnoj strani vrata, između zadnjeg ruba milohioidnog mišića i intermedijarne tetive musculus digastrikusa’, nazvan prema ruskom anatomu i hirurgu Nikolaju Ivanoviču Pirogovu (1810–1881);

Purkinjeova vlakna ‘*anat.* specijalizirana provodna vlakna koja se nalaze u unutrašnjim zidovima srčane komore, neposredno ispod endokarda, u prostoru koji se naziva subendokard’, nazvana po češkom fiziologu i anatomu Janu Evangelisti Purkynjeu (1787–1869);

Skuminov sindrom ‘*pat.* stanje koje se javlja kod pacijenata nakon implantacije mehaničkog srčanog ventila u vidu iracionalnog straha (anksioznosti), poremećaja spavanja (nesanice) i depresije’, nazvan po ruskom psihijatru Viktoru Andrejeviču Skumini (1948).

2.2.1.2. Prirodno-matematičke nauke

I u oblasti prirodno-matematičkih nauka eponimizacija je vrlo česta. Njom nastaju brojni nazivi fizikalnih i hemijskih zakona, teorema, pojava, kao i nazivi iz oblasti geografskog pojmovlja:

Čerenkovljevo zračenje, Čugajevljeva eliminacija, Fjodorovljeva metoda, Kapicin zakon, Kopernikov (heliocentrični) sistem, Laptevsko more, Mendelovi zakoni, Mendeljevljev sistem (elemenata), Voronojev dijagram.

Čerenkovljevo zračenje ‘fiz. elektromagnetsko zračenje koje nastaje kada nabijene čestice putuju kroz medij brzinom većom od brzine svjetlosti u istom mediju’, nazvano po ruskom fizičaru i nobelovcu Pavelu Aleksejeviču Čerenkovu (1904–1990);

Čugajevljeva eliminacija ‘hem. reakcija u kojoj dolazi do eliminacije vode iz alkohola, čime se formiraju alkeni’, nazvana po ruskom hemičaru Lavu Aleksandroviču Čugajevu (1873–1922);

Fjodorovljeva metoda ‘hem. metoda za određivanje međusobnih odnosa geometrijskih i optičkih elemenata kristala u mikroskopskim preparatima koji ne predstavljaju orijentirane presjeke’, nazvana po ruskom mineralogu i kristalografu Jevgrafu Stepanoviču Fjodorovu (1853–1919);

Kapicin zakon ‘fiz. električni otpor polikristalnih metalnih uzoraka u jakom magnetskom polju raste linearno s jakošću polja’, nazvan po ruskom fizičaru Pjotru Leonidoviču Kapici (1894–1984);

Kopernikov (heliocentrični) sistem ‘geogr. model Sunčevog sistema koji, nasuprot geocentričnom sistemu, postavlja Sunce u središte svega’, nazvan po poljskom (pruskom) astronomu Nikoli Koperniku (1473–1543);

Mendelovi zakoni ‘biol. zakoni raspodjele gena i osobina u tri sukcesivne generacije monohibridnog ukrštanja različitih sorti baštenskog graška’, nazvani po češkom (austrijskom) biologu Gregoru Mendelu (1822–1884);

Mendeljevljev sistem (elemenata) ‘hem. sistemski tablični poredak hemijskih elemenata koji odražava njihovu atomsku građu i sličnost njihovih fizikalnih i hemijskih svojstava; periodni sistem elemenata’, nazvan prema ruskom hemičaru Dmitriju Ivanoviču Mendeljejevu (1834–1907);

Voronojev dijagram (Voronojeva dekompozicija) ‘mat. particioniranje ravni u oblasti zasnovano na udaljenosti od tačaka iz posebnog podskupa ravni’, nazvan po ukrajinskom matematičaru Georgiju Feodosijoviču Voroniju (1868–1908).

2.2.1.3. Tehničke nauke

Eponimizacija je pogodan način imenovanja različitih tehnoloških otkrića, naročito uređaja:

Čerenkovljev brojač, Pupinova zavojnica, Puratićevo vitlo, Teslina struja, Teslin transformator.

Čerenkovljev brojač ‘tehn. uređaj za mjerenje radijacije’, nazvan po njegovom izumitelju, ruskom fizičaru Pavelu Aleksejeviču Čerenkovu (1904–1990);

Pupinova zavojnica ‘tehn. zavojnica za smanjenje prigušenja signala u nisko-frekvencijskim telekomunikacijskim vodovima’, nazvana po srpskom fizičaru Mihajlu Pupinu (1858–1935);

Puratićevo vitlo ‘vitlo za izvlačenje ribarskih mreža’, nazvano po hrvatskom izumitelju Mariju Puratiću (1904–1993);

Teslina struja ‘fiz. visokofrekventna izmjenična električna struja nastala u sekundarnom strujnom krugu’ i *Teslin transformator* (*Tesline zavojnice*) ‘tehn. transformator za proizvodnju visokog napona i izmjenične struje visokih frekvencija’, nazvani po hrvatsko-srpsko-američkom naučniku Nikoli Tesli (1856–1943).

2.2.1.4. Društvene nauke

U društvenima naukama prema naučnicima se imenuju različiti zakoni, dekreti, indeksi, skale itd.:

Dimitrovljev ustav, Benešovi dekreti, Leontjevljev paradoks.

Dimitrovljev ustav ‘prav. komunistički državni ustav koji je bio na snazi u Bugarskoj 1947–1971. god.’, nazvan po bugarskom političaru, revolucionaru i vođi međunarodnog komunističkog pokreta Georgiju Mihajlovu Dimitrovu.

Benešovi dekreti ‘prav. skupina zakona koje je Čehoslovačka vlada u izgnanstvu izradila tokom II svjetskog rata, kada čehoslovački parlament nije zasjedao’, nazvani po čehoslovačkom političaru i diplomati Edvardu Benešu (1884–1948).

Leontjevljev paradoks ‘ekon. teorija međunarodne trgovine s dva proizvodna faktora i dva dobra, prema kojoj će zemlja izvoziti ono dobro koje proizvodi s razmjerno obilnijim proizvodnim faktorom, a uvoziti ono koje proizvodi s razmjerno oskudnijim faktorom’, nazvan prema ruskom ekonomisti Vasiliju Vasiljeviču Leontjevu (1905–1999).

2.2.1.5. Humanističke nauke

U humanističkim naukama, u kojima su zbog njihove specifičnosti otkrića drukčije prirode, eponimizacija kao proces imenovanja nije toliko česta. Međutim, ona se javlja za različite druge pojave: doktrine, apstraktne pojmove ili, npr., u filologiji za imenovanje rukopisa prema vlasnicima, pronalazačima ili mjestu pronalaska itd.:

Brežnjevljeva doktrina, Čehovljev pištolj, Havlíkovo pravilo, Ostromirovo evanđelje.

Brežnjevljeva doktrina ‘*hist. ideol.* doktrina prema kojoj jedna socijalistička država ima pravo intervenirati u drugoj ako je u toj ugrožen socijalizam’, nazvana po ruskom političaru i državniku Leonidu Iljiču Brežnjevju (1906–1982);

Čehovljev pištolj ‘*knjiž.* pripovjedačko pravilo koje kaže da svaki element u priči mora biti nužan, a nevažne elemente treba ukloniti’, nazvano po ruskom piscu Antonu Pavloviču Čehovu (1860–1904);

Havlíkovo pravilo ‘*filol.* pravilo za određivanje slabog i jakog položaja poluglasa brojeći poluglase od kraja’, nazvano po češkom lingvisti Antonínu Havlíku (1855–1925);

Ostromirovo evanđelje ‘*filol.* jedan od najstarijih i najbolje očuvanih rukopisa ruske redakcije staroslavenskog jezika iz sredine 11. st.’, nazvano po velikom knezu novgorodskom Ostromiru.

2.2.1.6. Ostali složeni eponimi

Kao što je navedeno u uvodu, eponimi su prisutni u svim sferama ljudske djelatnosti, od šahovskog pojmovlja, do onih koji pripadaju razgovornom jeziku, što znači da su općeupotrebni:

Čigorinova odbrana, Molotovljev koktel, Potemkinova sela.

Čigorinova odbrana ‘vrsta šahovske odbrane’, nazvana po čuvenom ruskom šahovskom majstoru i utemeljitelju ruske šahovske škole Mihailu Ivanoviču Čigorinu (1850–1908);

Molotovljev koktel ‘zapaljiva boca s benzinom koja se upotrebljava u diverzantskim akcijama’, nazvana po sovjetskom političaru Vjačeslavu Mihajloviču Molotovu (1890–1986);

Potemkinova sela ‘sjajna fasada iza koje se skriva krajnja bijeda; privid sja-ja, opsjena, puki dekor’, nazvana po ruskom oficiru i državniku Grigoriju Aleksandroviču Potemkinu, miljeniku i ljubavniku carice Katarine II, koji je izgradio sela

na brzinu, uz glavnu cestu na Krimu, djelomično samo fasade, kako bi carici na njenom putovanju prikazao blagostanje kao rezultat svoje kolonizacije.

2.2.2. *Prisvojni onomastički pridjevi na -ski, -čki, -anski + imenice*

U ovu skupinu eponimskih sintagmi spadaju konstrukcije sastavljene od prisvojnog onomastičkog pridjeva na -ski, -čki, -anski i imenice. Neki od ovih eponima, kao što su *kopernikanski preokret/obrat* i *staljinističke metode*, gube značenje pripadanja te poprimaju značenje sličnosti:

husitski ratovi, kopernikanski preokret/obrat, Laptevsko more, onjeginska strofa, stahanovski pokret, staljinističke metode.

Husitski ratovi ‘hist. niz građanskih ratova vođenih između husita i udruženih katoličkih snaga cara Svetog Rimskog Carstva Žigmunda Luksemburškog, papinstva i evropskih monarha odanih Katoličkoj crkvi, kao i raznih husitskih frakcija’, nazvani po češkom protestantskom teologu i reformatoru Janu Husu (1371–1415);

Kopernikanski preokret/obrat ‘1. promjena u shvaćanju svijeta koju je izazvalo prihvatanje Kopernikovog heliocentričnog sistema 2. filoz. obrat u spoznaj-noteorijskom gledištu (u Kantovoj filozofiji), da je spoznaja objekta ovisna o spoznajnim moćima subjekta, a ne obratno 3. pren. korjenit, posvemašnji preokret, revolucija u mišljenju’, nazvan po poljskom (pruskom) astronomu Nikoli Koperniku (1473–1543);

Laptevsko more ‘geogr. rubno more Arktičkog okeana, smješteno između obala Sibira, otočne skupine Sjeverna zemlja i Novosibirskih otoka’, nazvano prema ruskom istraživaču Sjevernog pola Haritonu Prokofjeviču Laptevu (1700–1763);

Onjeginska strofa (*Puškinova strofa*) ‘knjiž. strofa od 14 stihova u četverostopnom jambu nastala kombiniranjem ženske i muške rime u kojoj je dosljedno ispjevan *Evgenij Onjegin*’, nazvana po istoimenom liku;

Stahanovski pokret ‘hist. pokret za veću produktivnost rada, nastao 1935. god. u SSSR-u u vrijeme borbe za ostvarivanje petogodišnjih planova’, nazvan po ruskom rudaru i udarniku Alekseju Grigorjeviču Stahanovu (1906–1977);

Staljinističke metode ‘radikalne, autokratske metode vladavine koje podrazumijevaju strahovladu, progon i likvidaciju neistomišljenika’, nazvane po ruskom diktatoru Josifu Visarionoviču Staljinu (1878/1879–1953).

2.2.3. Imenica + prisvojni onomastički pridjevi na -ski, -čki

Ovaj tip eponimskih sintagmi najmanje je zastupljen u bosanskom jeziku. Zapravo, ove konstrukcije nastaju zbog jezičkog ograničenja u tvorbi prisvojnog pridjeva na -ov, -ev, -ljev i -in. S obzirom na to da je kod nekih imena nemoguće napraviti takav prisvojni pridjev, eponimsku sintagmu čini genitivna konstrukcija: imenice + vl. ime (prezime) u genitivu:

sistem/metoda Stanislavskog, teorema Šarkovskog, Odlomci/Listići Undoljskog, konj Prževaljskog.

Sistem/metoda Stanislavskog ‘glum. sistem ili metoda glume s realističnim pristupom u kojem glumac mora psihološki razraditi svoj lik i uživjeti se u cijeli raspon osjećaja, umjesto da ih samo glumi’, nazvan(a) po ruskom glumcu, redatelju i teatrologu Konstantinu Sergejeviču Stanislavskom (1863–1938);

Teorema Šarkovskog ‘mat. teorema o postojanju periodičnih tačaka neprekidnih preslikavanja na intervalu’, nazvana po sovjetskom i ukrajinsko-ruskom matematičaru Oleksandru Mikolajoviču Šarkovskom (1936–2022);

Odlomci/Listići Undoljskog ‘filol. spomenik staroslavenskog jezika koji čine dva pergamentna lista pisana ćirilicom u 11. stoljeću’, nazvani po prvom vlasniku Vukoli Mihajloviču Undoljskom (1816–1864);

Konj Prževaljskog ‘posebna vrsta divljeg konja (*Equus przewalskii*)’ nazvana je prema ruskom geografu i general-majoru Nikolaju Mihajloviču Prževaljskom (1839–1888), koji je poljskog porijekla – Mikołaj Przewalski.⁸

3. ZAKLJUČAK

Eponimi – kao specifične jezičke jedinice nastale od vlastitog imena – predstavljaju otvoren leksički fond koji se stalno bogati novim jedinicama. U ovome radu analiziran je jedan tip eponima, onaj čija je sastavnica slavensko vlastito ime – antroponim, odnosno eponimi koji su posuđenice iz drugih slavenskih jezika. Na osnovu analiziranog korpusa slavenske eponime moguće je klasificirati na jednorječne (proste) i višerječne (sintagmatske). Jednorječni eponimi u bosanskom jeziku, pored naučne terminologije, nerijetko su i općepotrebni, dok sintagmatski eponimi

8 Pojavljuje se i u konstrukciji *Prževaljskijev konj*, ali u tom slučaju pripada prethodno analiziranom podtipu.

uglavnom pripadaju polju naučnog nazivlja, premda i među njima ima onih koji su općepotrebni. Analiza je pokazala da jedan broj eponima čine egzotizmi s obzirom na to da predstavljaju specifičnosti pojedinih slavenskih kultura, dok su pojedini eponimi danas izvan upotrebe, što znači da su historicizmi.

Prednost upotrebe eponimskih termina je njihova sažetost. Terminološki sistemi različitih sfera ljudske djelatnosti grade se na osnovu leksičkih sredstava jednog jezika i u skladu s njegovim morfološkim i sintaksičkim pravilima, kao i na osnovu elemenata posuđenih iz drugih jezika. Kao što je pokazalo istraživanje, terminologija prirodno-matematičkih, medicinskih, društvenih i drugih nauka, kao i terminologija vezana za različite druge sfere predstavlja dinamične sisteme. Terminologijski eponimi se mogu brzo ustaliti u jeziku, ali isto tako mogu nestati ili biti zamijenjeni nekim drugim.

U pogledu tvorbe ovih leksema, vlastita imena, ponajprije prezimena, funkcioniraju kao tvorbene osnove. U eponimskim imenicama i pridjevima koje smo analizirali potvrđeni su osnovni (korijenski) leksemi i afiksalne izvedenice. Proste eponime može činiti osnovni oblik antroponima (*tesla*), ali se oni češće deriviraju različitim sufiksima: *-(a)c* (*stahanovac*), *-k(a)* (*buđonovka*, *hruščovka*), *-iz(a)m* (*trockizam*), *-štin(a)* (*oblomovština*) itd. Kod sintagmatskih eponima najčešći oblik su konstrukcije sačinjene od prisvojnog onomastičkog pridjeva na *-ov*, *-ev*, *-ljev* i *-in* i imenice, pri čemu je prisvojni pridjev determinator imenice. Ovakve konstrukcije česte su u različitim naukama s obzirom na to da se njima imenuju otkrića, zakoni i pojave prema ličnostima koje su ih otkrile. Neuporedivo je rjeđi tip eponimskih sintagmi imenica + prisvojni onomastički pridjevi na *-ski*, *-čki*. Riječ je o konstrukcijama koje nastaju zbog ograničenog potencijala koji u tvorbi imaju prisvojni pridjevi na *-ov*, *-ev*, *-ljev* i *-in*. U primjeru nekih imena moguće je napraviti isključivo eponimsku sintagmu koju čini genitivna konstrukcija: imenica + vl. ime (prezime) u genitivu: *sistem/metoda Stanislavskog*, *teorema Šarkovskog* i sl. Iz navedenih primjera može se zaključiti da samo vlastito ime novotvorenici daje značenje koje proizlazi iz posebnih obilježja označenog referenta.

Bosanski jezik posudio je eponime koji su dio završenih tvorbenih procesa u drugim slavenskim jezicima, s tim da se, zbog srodnosti slavenskih jezika, ove riječi uglavnom uklapaju i u tvorbeni sistem bosanskog jezika.

Na kraju treba reći da jedan broj ovih leksema posuđenih iz slavenskih jezika pripada široj grupi internacionalizama, što samo potvrđuje da je proces eponimizacije otvoren i da se neprekidno mijenja u skladu s promjenama u različitim sferama ljudske djelatnosti.

IZVORI

1. Anić, Vladimir i sur. (2002), *Hrvatski enciklopedijski rječnik*, Knj. 1–12, Jutarnji list – Novi Liber, Zagreb
2. Блау, Марк Григорьевич (2010), *Судьба эпонимов. 300 историй происхождения названий: словарь-справочник*, ЭНАС, Москва
3. Čedić, Ibrahim i sar. (2007), *Rječnik bosanskog jezika*, Institut za jezik, Sarajevo
4. Денисов, Сергей Дмитриевич, Петр Григорьевич Пивченко (2012), *Эпонимы в анатомии: словарь*, БГМУ, Минск
5. Halilović, Senahid i sar. (2010), *Rječnik bosanskoga jezika*, Filozofski fakultet, Sarajevo
6. Jahić, Dževad (2010–2024), *Rječnik bosanskog jezika*, Knj. 1–11, Bošnjačka asocijacija / autor, Sarajevo
7. Кривовичев, Владимир Герасимович (2008), *Минералогический словарь*, Издательство С.-Петербургского университета, Санкт-Петербург
8. Ожегов, Сергей Иванович, Наталия Юльевна Шведова (2008), *Толковый словарь русского языка*, 4-е изд., Российская академия наук, Институт русского языка им. В. В. Виноградова, Москва

LITERATURA

1. Babić, Stjepan (2002), *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku (treće, poboljšano izdanje)*, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Nakladni zavod Globus, Zagreb
2. Bagić, Krešimir (2010), “Od figure do kulture – Antonomazija / Imena koja (se) pamte”. Dostupno na: [http://www.matica.hr/Vijenac/vijenac432.nsf/AllWebDocs/Imena_koja_\(se\)_pamte](http://www.matica.hr/Vijenac/vijenac432.nsf/AllWebDocs/Imena_koja_(se)_pamte) (pristupljeno 12. 10. 2025)
3. Бобырева, Наталья Николаевна (2014), “Структурно-языковые характеристики спортивных терминов-эпонимов в русском и английском языках”, *Фундаментальные исследования*, 8(6), 1469–1472.
4. Menac, Antica (2003–2004), “Hrvatski rusizmi s imenskom sastavnicom”, *Folia onomastica Croatica*, 12–13, 355–360.
5. Merton, Robert King (1973), *The Sociology of Science: Theoretical and Empirical Investigations*, University of Chicago Press, Chicago

6. Mršić, Dubravko (2000), *Eponimski leksikon*, Matica hrvatska, Zagreb
7. Ravlić, Slaven (2006), “Eponimizacija u društvenim znanostima: Merton i sociologija eponimizacije”, *Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja*, Vol. 15, No. 6 (86), 1151–1176.
8. Дзюба, Майя Миколаївна (2010), “Епонімічні найменування в українській науковій термінології”, *Українська мова*, 3, 55–63.
9. Frančić, Anđela (2019), “Granice među antroponimijskim kategorijama”, *Onomastica*, LXIII, 51–65.
10. International Council of Onomastic Sciences (ICOS) *Terminology*. Dostupno na: <https://ans-names.pitt.edu/ans/keywords> (pristupljeno 12. 1. 2026)
11. Какзанова, Евгения Михайловна (2009), *Лингвокогнитивные и культурологические особенности научно-математического дискурса*, Российская академия наук, Институт языкознания, Товарищество научных изданий КМК, Москва
12. Кондратьев, Дмитрий Константинович (2008), “Современная медицинская эпонимическая терминология”, *Журнал ГрГМУ*, No 3, Dostupno na: <https://cyberleninka.ru/article/n/sovremennaya-meditsinskaya-eponimicheskaya-terminologiya> (pristupljeno 14. 11. 2025)
13. Мојсиловић, Бојана (2011), “О апелативизацији и епонимима у српском језику”, *Зборник радова Савремена проучавања језика и књижевности*, II, 109–116.
14. STRUNA – Hrvatsko strukovno nazivlje. Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. Dostupno na: <http://struna.ihjj.hr> (pristupljeno 14. 1. 2026)
15. Шведова, Наталия Юльевна (1980), *Русская грамматика*, Том I, Академия наук СССР, Институт русского языка, Наука, Москва
16. Znika, Marija, Maja Znika (2003–2004), “Vlastito ime i brojivost”, *Folia onomastica Croatica*, 12–13, 573–578.

EPONYMS WITH A SLAVIC ANTHROPONYMIC COMPONENT IN THE BOSNIAN LANGUAGE

Summary:

The lexicon of the Bosnian language, alongside its various lexical layers, also includes eponyms – specific lexical units derived from proper names. These lexemes have been adopted from different languages and at different stages in the development of Bosnian, mostly within broader processes of internationalization, and they represent an open list that expands according to communicative needs. This paper focuses on one particular type of eponym: those whose constituent element is a Slavic proper name – an anthroponym; in other words, eponyms borrowed from other Slavic languages. The research corpus consists of various sources: a number of Slavic eponyms are recorded in dictionaries of contemporary Bosnian, while some belong to specialized lexical systems. This means that they occur in professional or scientific registers and are not included in general-purpose dictionaries, but they are verified in various scientific and professional publications and manuals. Based on the analysed corpus, the paper establishes a classification of eponyms according to word-formation and semantic criteria, as well as according to the fields of science to which they belong.

Keywords: eponyms; anthroponym; lexicon; Slavic borrowings

Adrese autora

Authors' address

Amela Ljevo-Ovčina
Univerzitet u Sarajevu
Filozofski fakultet
amela.ljevo-ovcina@ff.unsa.ba

Mehmed Kardaš
Univerzitet u Sarajevu
Filozofski fakultet
mehmed.kardas@ff.unsa.ba

